

คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560
โครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) จังหวัดหนองคาย

1. หลักการและเหตุผล

ภาคการเกษตรของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ แต่ปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยต้องเผชิญปัญหาและความท้าทายนานัปการ เช่น การขาดความรู้ของเกษตรกร ผลผลิตล้นตลาด ต้นทุนการผลิตสูง การขาดแคลนน้ำสลับกับปัญหาอุทกภัย ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม เนื่องจากการใช้สารเคมีในภาคเกษตร และการเติบโตของเมือง ปัญหาการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตร และความท้าทายจากภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การกีดกันทางการค้าที่รุนแรงขึ้น การเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตร และความเปลี่ยนแปลงของตลาดโลก ปัจจัยต่างๆ ข้างต้นส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน ความยากจนของเกษตรกรรายย่อยและนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในที่สุด กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีนโยบายปฏิรูปการเกษตรของประเทศไทย (ปี 2556 – 2561) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศ โดยกำหนดโครงการที่เป็น Flagship Project จำนวน 8 โครงการ เพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง เป็น 1 ใน 8 โครงการสำคัญ ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในด้านการพัฒนา ทั้งประโยชน์ในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและประโยชน์เพื่อเกษตรกร ที่จะได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป โดยปี 2555 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เป็นนโยบายที่ทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องดำเนินการ ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร ได้ดำเนินการตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรทุกคนได้รับการพัฒนาเป็นเกษตรกรที่มีความพร้อมรับกับสถานการณ์ด้านการเกษตรที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรไทยมีความพร้อมมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพการเกษตร จึงได้กำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) หมายถึง บุคคลที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตรแต่ละสาขา มีความสามารถในการวิเคราะห์เชื่อมโยงและการบริหารจัดการการผลิตและการตลาด โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คำนึงถึงคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคมและสิ่งแวดล้อม และถือเป็นเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้จัดทำโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรไทยให้เป็น Smart Farmer คือ มีความพร้อม มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าการผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรดำเนินการให้ความสำคัญในการใช้องค์ความรู้และข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การนำเทคโนโลยี ภูมิปัญญา และวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้หรือพัฒนาโดยตระหนักถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค สามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ ตลอดจนสามารถเป็น Smart Farmer ต้นแบบ และเกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และช่วยพัฒนาเกษตรกรรายอื่นๆต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย ยุกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) มีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด

2.2 เพื่อสร้างเครือข่าย ขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่เข้มแข็งให้แก่เพื่อนเกษตรกร

3. เป้าหมาย/สถานที่ดำเนินการ

เป้าหมาย คือ เกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย จำนวน 90 ราย ดำเนินการใน 9 อำเภอ

4. กิจกรรมและวิธีการดำเนินงาน

4.1 การวิเคราะห์ศักยภาพรายบุคคลของเกษตรกร Smart Farmer ที่อยู่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

ทำการวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลสภาพพื้นที่ที่ทำการเกษตร ศักยภาพของเกษตรกร รวมทั้งสถานการณ์การผลิตพืชเศรษฐกิจในแปลงของเกษตรกร โดยนำข้อมูลข้างต้นมาประกอบการประเมินศักยภาพของเกษตรกรรายบุคคลอาศัยตามตัวชี้วัด 6 ข้อ 15 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- (1) รู้ในหลักวิชาการในเรื่องที่เกษตรกรทำอยู่
- (2) วิเคราะห์วางแผนการผลิต โดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจรวมถึงการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาอาชีพของตนเอง
- (3) มีการบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการตลาด การจัดการปัจจัยการผลิตทุน และการตลาด
- (4) ผลิตสินค้าได้มีคุณภาพตามมาตรฐาน GAP , GMP หรือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- (5) ทำการผลิตสินค้าเกษตรโดยรักษาสิ่งแวดล้อม
- (6) ความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพรายบุคคลของเกษตรกรนั้น สามารถนำมาจัดทำเป็นแผนพัฒนาการผลิตพืชรายสินค้าที่เกษตรกรผลิตเป็นรายได้หลัก (Production Unit) โดยแผนการผลิตรายสินค้าของเกษตรกรรายบุคคล สามารถนำไปสู่การพัฒนาเป็นแผนพัฒนาสินค้าเป็นรายกลุ่ม (Group Production Unit) ประโยชน์ของแผนพัฒนาสินค้ารายกลุ่มจะช่วยสนับสนุนระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น สามารถนำไปสู่การวางแผนการผลิตเชิงการค้า ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการด้านการตลาด (Supply chain) **หนึ่งผลการประเมินศักยภาพรายบุคคลของเกษตรกรต้องบันทึกผลลงในระบบ**<http://www.thaismartfarmer.net> หมายเหตุ : เป็นกิจกรรมที่บูรณาการร่วมกับโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

4.2 สัมมนาเชิงปฏิบัติการ Smart Farmer Core team ระดับเขตและจังหวัด

กรมส่งเสริมการเกษตร จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้เจ้าหน้าที่ Smart Farmer Core team ระดับเขตและจังหวัด โดยเป็นเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัด จำนวน 77 จังหวัดๆ ละ 1 คน เจ้าหน้าที่ระดับเขต จำนวน 9 เขตๆ ละ 1 คน และเจ้าหน้าที่ส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง รวม 100 คน เพื่อทบทวนและสรุปผลการดำเนินการโครงการฯ ปี 2559 และร่วมกันพัฒนาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรเพื่อยกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2560 พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการทำงานของเจ้าหน้าที่ในทุกระดับ

4.3 พัฒนา Smart Farmer

ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย จำนวน 90 ราย โดยใช้แนวทางการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ปี 2560 ประกอบ (ภาคผนวก ก) ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรม ดังนี้

4.3.1 เวทีพัฒนาและค้นหา Smart Farmer ต้นแบบระดับอำเภอ

ครั้งที่ 1 พัฒนาและค้นหา Smart Farmer ต้นแบบระดับอำเภอ

วิธีการดำเนินงาน

1) สำนักงานเกษตรอำเภอคัดเลือกเกษตรกรเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการ จำนวน 90 ราย โดยคัดเลือกจากเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย เช่น ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) หรือศูนย์เครือข่ายที่ประกอบกิจกรรมการเกษตรด้านพืช เป็นต้น

2) เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการประเมินตนเองตามแบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer (ภาคผนวก ข) โดยการให้คะแนนตนเอง ในส่วนของคุณสมบัติพื้นฐานแต่ละตัวบ่งชี้ จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ และหากเกษตรกรรายนั้นผ่านคุณสมบัติเป็น Smart Farmer แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ประเมินคุณสมบัติ Smart Farmer ต้นแบบ (ภาคผนวก ค) ต่อไป

3) วิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกร และจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล (โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพรายบุคคลที่จัดทำในทำนองเดียวกันกับรายละเอียดอธิบายใน ข้อ 4.1) เพื่อให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติจริงในการประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและคอยให้คำปรึกษาในระหว่างการนำไปปฏิบัติ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

4) ถอดองค์ความรู้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ผ่านการประเมินเป็น Smart Farmer ต้นแบบ ทุกราย ตามแบบฟอร์มที่กรมกำหนด (ภาคผนวก ง)

5) บันทึกการถอดองค์ความรู้ลงระบบฐานข้อมูล Smart Farmer ผ่านทางเว็บไซต์ เกษตรกรปราดเปรื่อง (<http://www.thaismartfarmer.net>)

6) สำนักงานเกษตรอำเภอคัดเลือกเกษตรกรที่ผ่านการประเมินเป็น Smart Farmer ต้นแบบ จำนวน 90 ราย เพื่อเป็นตัวแทนเข้าร่วมการสัมมนา ขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด

7) บันทึกผลการประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer และ Smart Farmer ต้นแบบ ลงระบบฐานข้อมูล Smart Farmer ผ่านทางเว็บไซต์เกษตรกรปราดเปรื่อง(<http://www.thaismartfarmer.net>) โดยบันทึกผลการประเมินในช่อง “การประเมิน ก่อน เข้าร่วมโครงการ”

ครั้งที่ 2 เวทีประเมินศักยภาพเกษตรกรและสรุปผลหลังจากการฝึกปฏิบัติ

วิธีการดำเนินงาน

1) ประเมินเกษตรกรเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) หลังจากการนำไปฝึกปฏิบัติจริง ตามแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล ตามแบบฟอร์มประเมินคุณสมบัติของ Smart Farmer (ภาคผนวก ข) และ Smart Farmer ต้นแบบ (ภาคผนวก ค)

2) สรุปผลหลังจากการฝึกปฏิบัติตามแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล และวางแผนการพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรในระยะยาว โดยมี Smart Farmer ต้นแบบที่ได้เข้าร่วมการสัมมนา ขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัดเป็นพี่เลี้ยง

3) บันทึกผลการประเมินลงระบบฐานข้อมูล Smart Farmer ผ่านทางเว็บไซต์เกษตรกรปราดเปรื่อง (<http://www.thaismartfarmer.net>) โดยบันทึกผลการประเมินในช่อง “การประเมิน หลัง เข้าร่วมโครงการ”

4) รายงานผลการดำเนินงานโครงการให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบหลังจาก เสร็จสิ้นโครงการ

4.3.2 สัมมนาขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด

วิธีการดำเนินงาน

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดร่วมกับสำนักงานเกษตรอำเภอ คัดเลือกเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมสัมมนาขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด โดยคัดเลือกจากเกษตรกรที่ผ่านเวทีพัฒนา และค้นหา Smart Farmer ต้นแบบระดับอำเภอ

2) จัดการสัมมนาขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด โดยเน้นเรื่องการแลกเปลี่ยนแนวความคิดการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล และการนำไปปฏิบัติจริงในการประกอบอาชีพ

ด้านการเกษตร การสร้างเครือข่าย Smart Farmer ต้นแบบ และเพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้กลุ่มเกษตรกรในอำเภอของตนเอง

3) สำนักงานเกษตรจังหวัดคัดเลือก Smart Farmer ต้นแบบ ที่เข้าร่วมการสัมมนาฯ เพื่อเป็นตัวแทนระดับจังหวัด พร้อมทั้งจัดทำข้อมูลรายละเอียด Smart Farmer ต้นแบบ ตามที่กำหนด และส่งให้กรมส่งเสริมการเกษตรเพื่อจัดทำเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ Smart Farmer ต้นแบบ จังหวัดละ 1 ราย รวมเป็น 77 ราย

4) รายงานผลการดำเนินงานโครงการให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

4.4 จัดทำเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ Smart Farmer ต้นแบบ

กรมส่งเสริมการเกษตรจัดทำเอกสารเผยแพร่องค์ความรู้ Smart Farmer ต้นแบบ จำนวน 5,000 เล่ม โดยการคัดเลือกของสำนักงานเกษตรจังหวัด จากการสัมมนาขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด เพื่อเป็นสื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นการ เชิดชูเกียรติ Smart Farmer ต้นแบบ ระดับจังหวัด

4.5 ประชุมคณะทำงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)

กรมส่งเสริมการเกษตร กำหนดการจัดประชุมคณะทำงานโครงการฯ ซึ่งมีรองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ฝ่ายส่งเสริมและฝึกอบรม เป็นประธานคณะทำงาน และมีผู้อำนวยการ กองพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นคณะทำงานและเลขานุการ เพื่อบูรณาการจัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงบประมาณ และขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) ของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้เกิดการดำเนินงานอย่างบูรณาการ เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม

5. แผนการปฏิบัติงาน

กิจกรรม	ผลผลิตของกิจกรรม	ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายกิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ	งบประมาณ (บาท)	แผนปฏิบัติงาน											
					ปี 2559			ปี 2560								
					ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
2. พัฒนา Smart Farmer			สำนักงานเกษตรจังหวัด	45,600												
2.1 เวทีพัฒนาและค้นหา Smart Farmer ต้นแบบระดับอำเภอ				31,500 (2 ครั้ง)												
1) เวทีพัฒนาและค้นหา Smart Farmer ต้นแบบระดับอำเภอ	2. เกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย จำนวน 90 ราย มีแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล 3. เครือข่ายเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่ายระดับอำเภอ จำนวน 90 ราย	2. จำนวนเกษตรกรที่มีแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล 3. จำนวนเครือข่ายเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่ายระดับอำเภอ		(31,500)		★										
2) สัมมนาขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด	5. เครือข่าย Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด จำนวน 24 ราย	5. จำนวนเครือข่าย Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด		9,600					★							

6. ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัด

6.1 ผลผลิต (Output)

- 1) เกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย จำนวน 90 ราย มีแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล
- 2) เครือข่ายเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่ายระดับอำเภอ จำนวน 90 ราย
- 3) เกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่าย จำนวน 90 ราย ได้รับการพัฒนาระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)
- 4) เครือข่าย Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัด จำนวน 24 ราย
- 5) แนวทางการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)

6.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) เกษตรกรนำแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคลไปปรับใช้เพื่อพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรของตนเองได้
- 2) เกษตรกรได้รับการพัฒนาเป็น Smart Farmer และ Smart Farmer ต้นแบบ สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการวางแผนการผลิตที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพื้นที่และสินค้า ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี มุ่งสู่การเป็น Smart Product
- 3) เกิดเครือข่ายเกษตรกรผู้นำศูนย์เครือข่ายและ Smart Farmer ต้นแบบ ในทุกระดับเป็นต้นแบบให้เพื่อนเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ตัวชี้วัดกระบวนการ (KPI)

- 1) ร้อยละของเกษตรกรที่มีแผนพัฒนาศักยภาพรายบุคคล
- 2) ร้อยละของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการได้รับการพัฒนาระดับเป็น Smart Farmer

7. หน่วยงาน/ผู้รับผิดชอบโครงการ

7.1 กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร

นายฉลอง คงสมของ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
โทร./โทรสาร: 042-411564

.....

ภาคผนวก

โครงการพัฒนาเกษตรกร
ปราดเปรื่อง (Smart Farmer)